

Arapça ve Türkçede Edilgen Yapıların Karşıtsal Çözümlemesi

Contrastive Analysis of Passive Structures in Arabic and Turkish

Prof. Dr. Erdinç DOĞRU

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Arap Dili Eğitimi A.B.D.
Gazi University, Faculty of Education, Department of Foreign Languages Education, Division of
Arabic Language Education
derdinc@gazi.edu.tr
ORCID: 0000-0002-1601-8008

Faruk ŞEN

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Gazi University, Institute of Educational Sciences
senfaruk10@gmail.com
ORCID: 0009-0007-5882-9507

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 22.07.2024

Kabul Tarihi / Accepted : 27.10.2024

Yayın Tarihi / Published : 31.12.2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season : Aralık / December

Cilt / Volume : 2 • **Sayı / Issue** : 2 • **Sayfa / Pages** : 481-497

Atf / Cite as

DOĞRU, E., ŞEN, F. (2024). Arapça ve Türkçede Edilgen Yapıların Karşıtsal Çözümlemesi,
Lisanî İlimler Dergisi, 2(2), 481-497.

Doi: 10.5281/zenodo.14478688

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

LİDER, Lisanî İlimler Dergisi, uluslararası, bilimsel ve hakemli bir dergidir. Tüm hakları saklıdır.
Journal of Linguistic Studies is an international, scientific and peer-reviewed journal. All rights reserved.

Dergimizde yayımlanan makaleler,
Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası (CC BY 4.0) ile lisanslanmıştır.

*The articles published in our journal are licensed under
Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).*

Öz: Dil ve konuŐma becerisi insanın doĐuŐtan sahip olduğu ayrıcalıklı bir özelliğtir ve insanın sadece anadilini konuŐabilmesi becerisi ile sınırlı olmayıp, farklı toplumlara ait yabancı dilleri öğrenebilmesi becerisini de iÇerisinde barındırmaktadır. Farklı toplumların birbirleriyle olan muhtelif münasebetleri ve etkileŐimleri kaçınılmaz olduğundan, dil eğitimi ve farklı dillerin öğrenimi her dönemde ve her toplumda önemli bir ihtiyağ olarak görölmüŐtür. Diğer taraftan, ArapĐa konuşulan coğrafyanın dünya üzerinde geniş bir alanı kaplaması ve bu coğrafyanın yeraltı zenginlikleri göz önünde bulundurulduğunda, ArapĐanın öğrenimi ve öğretimi de oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu ĐalıŐmada ArapĐa ve TürkĐenin öğretim ve öğrenimine bir katkıda bulunmak için iki dildeki edilgen yapılar karşıtsal çözümleme yöntemi ile incelenmiŐ, bu farklılıklar ve benzerlikler nedeniyle öğrencinin karŐılaŐabileceĐi öğretim güçlüklerine çözümler önerileri geliŐtirilmiŐtir.

Anahtar Kelimeler: ArapĐa, TürkĐe, meÇhul, edilgen, karşıtsal çözümleme.

Abstract: Language is innate or humans are born with a capacity for language. And this skill is not limited to the ability to speak mother tongue, but also includes the ability to learn foreign languages belonging to different societies. The various relations and interactions between different societies are inevitable, that's why learning different languages has been seen as an important need in every period. On the other hand, the learning and teaching of Arabic also has a very important place due to the fact that the Arabic-speaking geography covers a large area on the earth's surface and the underground resources of this geography. In this study, in order to contribute to the teaching and learning of Arabic and Turkish, passive structures in the two languages were examined using the contrastive analysis method, and solutions were developed for the learning difficulties that students may encounter due to these differences and similarities.

Keywords: Arabic, Turkish, passive structures, contrastive analysis.

GiriŐ

Zihnimizdeki düşünceleri, ruhumuzda beliren duyguları, somut veya soyut kavramları, aynı türden başka bir varlığa iletebilme, kendini ifade edebilme insanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliktir ve insan bunu dil ve konuŐma becerisi aracılığıyla gerĐekleŐtirmektedir. Dil ve konuŐma becerisi insanın doĐuŐtan sahip olduğu ayrıcalıklı bir özelliktir. Bu özellik, insanın sadece anadilini konuŐabilmesi becerisi ile sınırlı olmayıp, farklı toplumlara ait yabancı dilleri öğrenebilmesi becerisini de iÇerisinde barındırmaktadır.

Farklı ırk ve toplumların, sosyal, ekonomik ve politik dengelerle eŐĐüdümlü olarak karŐılıklı bağımlılıklarından kaynaklanan etkileŐim ve iletiŐim zorunlulukları söz konusudur. Bu etkileŐimin en önemli unsuru hiğ Őüphesiz dildir. Toplumlar arası iletiŐimin sağlanması ve sürdürülebilir olması için ise birbirlerinin dillerini öğrenmek ve bunu yeni nesillere öğretmek kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu noktada ise dil öğretimindeki sorunlar ve bu konuda-

ki çalışmalar dikkatleri çekmektedir. Bu doğrultuda son iki yüzyılda dilbilim alanında önemli gelişmeler yaşanmış, çok sayıda çalışma yapılmış, çeşitli öğretim yöntem ve önerileri ortaya çıkmıştır. Bu önemli dilbilim çalışmalarından biri de Karşıtsal dilbilimin uygulama alanı olarak kabul edilen karşıtsal çözümlemedir. Karşıtsal çözümleme yöntemi ile anadil ile hedef dil arasındaki benzerlik ve farklılıklar çeşitli bağlamlarda karşılaştırılarak analiz edilmektedir (Ertürk & Şaban, 2021, s. 17-18).

Öte yandan, Arap nüfusunun dünya üzerinde coğrafi olarak geniş bir yer kaplaması durumu, bununla doğru orantılı olarak Arapçanın dünya üzerinde en çok konuşulan dillerden biri olması ve bu coğrafyanın sahip olduğu yeraltı zenginlikleri göz önüne alınırsa, bu dilin öğrenimi ve öğretimi de dünya konjonktürü açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Ayrıca Arapça, Birleşmiş Milletler Örgütü'nde kullanılan resmi çalışma dilleri arasında yer almaktadır. Bu sebeplerle, Arapçanın öğrenimi ve öğretimi de son derece önemlidir.

Buradan hareketle, bu çalışmada Arapça ve Türkçedeki edilgen yapılar konusu ele alınıp, bu açıdan iki dil arasında karşıtsal bir analiz yapılmıştır. Bu araştırmanın, yabancı dil eğitimine ve dilbilim çalışmalarına küçük bir katkı sunması hedeflenmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada Arapça ve Türkçedeki edilgen yapılar karşıtsal çözümleme yöntemi ile incelenmiştir. Bilindiği gibi karşıtsal çözümleme, karşılaştırma yöntemini kullanarak diller arasındaki benzer ve farklı noktaları ortaya koymaya çalışan dilbilim dalıdır. İngilizce «contrastive linguistics» kavramı dilimize karşıtsal / ayrımsal dilbilim olarak aktarılmıştır. Karşıtsal dilbilimin esas amacı iki ya da daha fazla dili birbirleriyle karşılaştırarak bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ve belirleyip, bunları çeşitli yönlerden irdelemektir» (Yücel & Erişek, 2003, s. 30).

Bu çalışmanın hedefi, Türkçe ve Arapçadaki edilgen yapıların benzerlik ve farklılık gösteren yönlerini karşıtsal çözümleme yöntemiyle tespit edip, bu benzerlikler ve farklılıklar nedeniyle öğrencinin karşılaşılabileceği öğrenim güçlüklerine çözüm önerileri geliştirmektir. Benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesiyle ortaya çıkan verilerin bu iki dilin öğrenim sürecine olumlu katkıları sağlayacağı öngörülmektedir.

Arapça ve Türkçede Edilgen Yapılar ve İşlevsel Özellikleri

Her iki dilde de edilgen yapılar en genel tabirle, bir cümlede öznenin ortada olmadığı, işin kim tarafından yapıldığının bilinmediği, gerçek öznenin söylenmediği/bilinmediği cümleler ve yapılan işin ön plana çıkarıldığı cümle yapıları olarak ifade edilebilir.

O hâlde Türkçe ve Arapçadaki edilgen yapıların işlevsel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Özneyi bastırmak, silmek, önemsizleştirmek, özneyi gizli tutmak, korumak veya sorumluluğu bir bilinmezliğe yüklemek gibi amaçlarla edilgen yapı kullanılır. “Hırsız yakalandı.”, “Bahçede koş
ur.”, “Cam kırıldı.” “Vazo kırıldı.”
- 2- Öznenin herkes tarafından bilindiği durumlarda edilgen yapı kullanılır. “Maaşlar ödendi / hesaplara yatırıldı.”
- Söz gelimi deprem olmuş bir bölge ile ilgili bir konuşmada “Bütün binalar yıkıldı” şeklindeki bir ifadede, bütün binaların deprem sebebi ile yıkıldığı herkesçe bilindiği için “Deprem bütün binaları yıktı.” biçiminde bir cümleye ve özneyi ayrıca belirtmeye gerek yoktur.
- 3- Dikkati nesneye çekip, nesneyi ön plana çıkarmak için edilgen yapı kullanılır. “Polisler hırsız yakaladılar.” “Hırsız (polisler tarafından) yakala -n- dı.”
- 4- Bazı genel geçer kuralları, izne bağlı durumları ya da bir varlığın belli bir özelliğini ifade etmek için edilgen yapılar kullanılır. Bu edilgen yapı sıklıkla geniş zaman belirticileriyle oluşturulur. “Adalara artık deniz otobüsüyle mi gid-il-ecek?” “Arnavut kaldırımı üstünde topuklu pa-buçla yürü-n-mez.” “Durak önüne park yap-il-maz.”

Genel olarak eylemin edicisinin herkes olabileceği yönergelerde ve tariflerde edilgen yapı kullanılır; “Tencere fırına koy-ul-ur, kısık ateşte pişir-il-ir.”

- 5- Bilimsel araştırmalar sonucu elde edilen verileri açıklarken, bilimsel makalelerde, araştırma yazılarında ve akademik yazılarda akademik üslup olarak işi kimin / neyin yaptığının önemli olmaması ya da konu dışı olması nedeniyle ve edicilerden çok etkilenenleri öncelemek amacıyla edilgen yapı kullanılır.

Örnekler:

- İlaç enjekte edilince, beklenen sonuç elde edilemedi.
 - ...kullanıldığı görülmektedir.
 - ...olayın bu şekilde olduğu anlaşılmaktadır.
- 6- Öznesinin sadece yaratıcı olabileceği fiillerin bahse konu olduğu ifadelerde edilgen yapı kullanılır. “İnsan tez canlı **yaratılmıştır**. (Enbiya, 21/37) خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ”

Öznenin yerilmesi ve küçümsemesi amacıyla edilgen yapı kullanılır. (Karataş, 2013, s. 283-284). Örnekler:

- Hz. Hüseyin **öldürüldü**. (şehit edildi). “قُتِلَ حُسَيْنٌ”
- Hz. Bilal'e işkence **edildi**. “أُوذِيَ بِلَالٌ”
- ...kendilerine kitap verilenlerden bir kısmı, sanki bilmiyorlarmış gibi Allah'ın kitabını (Tevrat'ı) arkalarına attılar. (Bakara, 2/101). “نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ”
- Kendilerine kitap **verilenler**, ancak kendilerine o apaçık delil geldikten sonra ayrılığa düştüler. (Beyyine, 98/4) “وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَةُ”

Kur'an-ı Kerim'de “kendilerine kitap verilenler” ifadesinin muhatabı genellikle verdikleri sözü tutmayan, sorumluluklarını yerine getirmeyen ve kendilerine indirilen kutsal kitaplara gereği gibi uymayan Yahudiler ve Hıristiyanlar olduğundan, bu topluluklardan bahsedilirken edilgen bir ifade tercih edilmek suretiyle küçümsemelerinin söz konusu olduğu görülmektedir.

- “Ey kendisine zikir (Kur'an-ı Kerim) indirilen, sen kesinlikle bir mecnunsun!” demişlerdi. (Hicr, 15/6) “وَقَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ”

Bu örnekte ise o dönem yaşayan müşriklerin Hz. Peygamberin, kendisine vahiy geldiği iddiasında bulunuyor olmasının bir mecnunluk hâli olduğunu vurgulayarak, onu küçümsemek saikiyle hareket ederken edilgen yapıyı tercih ettikleri görülmektedir.

- 7- Öznenin tevazu ya da başka bir sebeple açıklanmak istenmemesi durumunda edilgen yapı kullanılır (es-Samerrai'den aktaran Karataş, 2013, s. 284).

- Fakire yardım edildi. “تُصَدَّقَ عَلَىٰ مَسْكِينٍ”

- 8- Arapçada edilgen yapı; şiirde vezin ve kafiyeyi sağlamak, düzyazıda da seciyi korumak ve genel olarak dildeki müzikal ritmi örüntülemek için kullanılmaktadır (eş-Şeva, 2007, s.169). “Kimin işi iyi olursa kıymeti bilinir.” ifadesinin aslı; “عَرَفَ النَّاسُ مِنْ حَسَنِ عَمَلِهِ عُرْفَ فَضْلِهِ” ifadesinin aslı; “عَرَفَ النَّاسُ مِنْ حَسَنِ عَمَلِهِ عُرْفَ فَضْلِهِ” dir. Burada **عَمَلُهُ** ve **فَضْلُهُ** kelimelerinin ikisinin de son harfleri damme (◌) ile seslendirilmeleri sağlanmış, dolayısıyla iki kelime arasında müzikal bir ritim elde edilmiştir.

Aynı durum “من طابت سريرته حُمدت سيرته” (İç dünyası güzel olanın tutumu övülür.) cümlesi içinde geçerlidir. Cümlenin etken formu “من طابت سريرته حَمِدَ” (İnsanlar, iç dünyası güzel olanın tutumunu överler.) iken, kafiye sağlanması için edilgen yapı tercih edilerek sonda gelen iki kelimenin son harfleri dammelenmiş ve ifadeye ses uyumu katılmıştır.

وما المال والأهلون إلا ودائع ولا بد يوماً أن تُردَّ الودائع (eş-Şeva, 2007, s.170). “Aile ve mal mülk emanetten başka bir şey değildir. Emanetlerin bir gün iade edilmesi gerekir.” cümlesi ise edilgen yapının şiirde kafiye için tercih edilmesine bir örnektir.

“Dadaloğlu yarın kavga kurulur, Öter tüfek davlumbaz vurulur,
Nice koç yiğitler yere serilir, Ölen ölür kalan sağlar bizimdir.”

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere edilgen yapının Türkçede de şiir ve düz yazıda edebi ve sanatsal kaygılarla kullanımı söz konusudur.

9- Arapçadaki meçhul yapı sadece edilgenlik için kullanılmayıp; dua, beddua, temenni ve taaccüb (şaşıрма) gibi duygu durumlarını ifade etmek için de kullanılmaktadır (eş-Şeva, 2007, s. 24). إنساناً لا كمشق cümlesi, sadece edilgen olarak “İnsan öldürüldü” manasının yanı sıra; beddua ve temenni olarak “kahrolası insan”, taaccüb olarak ise “kör olası insan” anlamlarında karşımıza çıkmaktadır.

Arapça ve Türkçede Fiillerin Edilgen Yapılışı

Türkçede, etken fiillere (-I) ve (-n) ekleri getirilerek edilgen fiiller elde edilir. Bu ekler, yüklemde gösterilen işin, kim tarafından yapıldığını belirsizleştirir ve cümleyi edilgen hâle getirir. Türkçede etken cümlede fiilden etkilenen- nesne, edilgen cümlede sözde özne olarak öne çekilmektedir.

Örnekler: Onur tüm sınav sorularını çözdü. (etken)

Tüm sınav soruları çözüldü. (edilgen)

Bazı araştırmacılar “ünlülerle ve {-I} ile bitmeyen tüm eylemlerin {-I} eki ile edilgenleştirildiğini (Ver-il-di, Kes-il-di, Yaz-ıl-dı), ünlü ile biten eylemlerden ve {-n},{-I} ile biten eylemlerden sonra {-n} ekinin getirilmesiyle eylemin edilgenleştirildiğini (Başla-n-ı-yor, Bul-un-sa) belirtmektedir.

Türkçede edilgen yapılarda olumsuz anlam kelimeye eklenen (-me,-ma) ekleri ile sağlanmaktadır. “Ödevler teslim edil-me-di.” “İşçilere ödeme yapılm-ma-dı.”

Ayrıca, Türkçede “tarafından” sözcüğüyle birlikte öznenin yer aldığı edilgen yapı cümleler de mevcuttur. “Ev boyandı.” “Ev Engin tarafından boyandı.” örneğinde olduğu gibi.

Arapçada meçhul / edilgen yapı ise; fâilin cümle içerisinde çeşitli sebeplerle zikredilmediği, gizlendiği ya da hafzedildiği cümle türüdür. Arapçada ma’lum fiiller meçhul fiillere dönüşürken morfolojik (biçimsel) olarak değişikliğe uğramakta mazi fiillerde; son harf fetha (َ) bırakılıp, sondan bir önceki harf kesra (ِ) yapılır, sakin / cezmlî (ْ) harflere dokunulmaz, diğer bütün

harekeli harfler de damme (-) olur (el-Galâyiñî, 2010, s.58).

Örnek: كَتَبَ ← كُتِبَ أَكْرَمَ ← أُكْرِمَ اسْتَخْرَجَ ← أُسْتُخْرَجَ

Muzari fiillerde; muzaraat harfi (عراضلما فرح) denen ilk harf damme, sondan bir önceki harfin harekesi fetha olur ve sakin harfler olduğu gibi kalır.

Örnek: يَكْتُبُ ← يُكْتُبُ يَكْرِمُ ← يُكْرِمُ يَسْتَخْرِجُ ← يُسْتَخْرِجُ

Gelecek zaman kipinde edilgen yapı ise; etken fiilde olduğu gibi, muzari fiilin başına «فوس» veya «س» harflerinden biri getirilerek elde edilmektedir. Gelecek zamanı ifade eden bu iki harfin kelimedeki diğer harflerin harekelenmesinde herhangi bir etkisi söz konusu değildir, hareke değişikliğine sebep olmamaktadır.

Örnek: يُكْتُبُ / سَيُكْتُبُ / سَوْفَ يُكْتُبُ ←

يُسْتَخْرِجُ / سَيُسْتَخْرِجُ / سَوْفَ يُسْتَخْرِجُ ←

- سيشكرك الناس على مجهوداتك “Çabalarından ötürü insanlar sana teşekkür edecek.”
- سَتُسَكْرُ عَلَى مَجْهُودَاتِكَ “Çabalarından ötürü sana teşekkür edilecek.”

Arapça olumsuz anlam, fiilden önce getirilen olumsuzluk edatları (لا، ما، لن) ile sağlanır. Edilgen yapılarda da aynı şekilde fiilin başına bahse konu edatlar getirilmek suretiyle olumsuz cümle elde edilir.

Örnek: لَا يُكْتُبُ، مَا كُتِبَ، لَنْ يُكْتُبَ

Arapçada da Türkçede olduğu gibi etken cümlede fiilden etkilenen nesne, edilgen cümlede naib-ul fail (sözde özne) olarak öne çekilmektedir.

Örnekler:

أَنْقَذَ الرَّجُلُ الطِّفْلَ مِنَ الْغَرَقِ

“Adam çocuğu boğulmaktan kurtardı.”

أُنْقَذَ الطِّفْلُ مِنَ الْغَرَقِ

“Çocuk boğulmaktan kurtarıldı”

Türkçede bazı edilgen cümlelerde sözde öznenin yanında gerçek özneler de bulunur. Ancak bu durumda gerçek özne, özne sayılmaz ve “tarafından”, “etkisiyle” gibi sözcüklerle birleşerek söz öbekleri oluşturur” (Hengirmen, 2007, s. 209).

Örnekler:

Engin evi boyadı. (etken)

Ev boyadı. (edilgen)

Ev Engin tarafından boyandı. (edilgen)

من طرف - من جانب - بيد - على يد - بواسطة - من” gibi edatlarla birlikte öznenin zikredildiği edilgen yapılar karşımıza çıkmaktadır.

Örnekler:

تم تصميم هذا القصر بالكامل من قِبَل الإمبراطور نفسه

Bu saray, baştan sona imparator tarafından tasarlandı.

إذا تعرضت للهجوم من قِبَل ذئب، لا تهرب

Bir kurt tarafından saldırıya uğrarsanız, kaçmaya çalışmayın.

Diğer taraftan, Arapçada biçim itibari ile edilgen görünümde olmasa da anlam olarak edilgenlik ifade eden yapılar mevcuttur. Bunlardan biri temme + mastar (تم + مصدر الفعل) kalıbındaki yapılarıdır.

Örnekler:

تمت دراسة العمل “Çalışma incelendi/ele alındı.”

كان هنا حيث تم بناء السفينة الأسطورية والإبحار لأول مرة

“Efsanevi geminin inşa edildiği ve ilk kez denize açıldığı yer burası idi.

Bir diğeri ise, ism-i mef'ul veznindeki kelimeler olup, Türkçeye sıfat-fiil ile edilgen olarak ifade edilmektedir. كَتَبَ “yazdı” fiilinin ism-i mef'ulü; yazma işinden etkilenen anlamındaki المكتوب “yazılan” olmaktadır. İsmi-i mef'ul olarak karşımıza çıkan المكتوب kelimesi aslında يُكْتَبُ / الذي كُتِبَ demektir. Yine أكرمتُ demektir. İsm-i mef'ul olan الذي نُصِرَ demektir. İsm-i mef'ul kalıbı, aksam-ı seb'a ve mezid bablarda değişik formlarda karşımıza çıkabilmektedir.

Örnekler:

كَتَبَ ◀ مَكْتُوبٌ, زَادَ ◀ مَزِيدٌ, قَالَ ◀ مَقُولٌ, رَضِيَ ◀ مَرْضِيٌّ, رَجَا ◀ مَرْجُوٌّ, أَضْحَكَ ◀ مُضْحَكٌ, نَطَّفَ ◀ مُنْطَفٍ, حَاسَبَ ◀ مُحَاسَبٌ, اِكْتَسَبَ ◀ مُكْتَسَبٌ, اسْتَقْبَلَ ◀ مُسْتَقْبَلٌ

Ayrıca Türkçeden farklı olarak Arapçada genellikle edilgen yapıda kullanılan fiiller olduğu görülmektedir. Öldü / vefat etti (تُوْفِيَ), verem oldu (سَلَّ), felç oldu (فُلِحَ), doğdu/doğuruldu (وُلِدَ), soluk soluğa koştu (هُرِعَ) bayıldı (غُمِيَ) gibi fiiller genellikle meçhul formda kullanılmaktadır. Anlamları ise etkindir.

Örnekler:

أَغْمِيَ عَلَى صَدِيقِي وَسَطِ الشَّارِعِ “Arkadaşım cadde ortasında bayıldı.”
 غُشِيَ عَلَيَّ عِدَّةَ ثَوَانٍ ثُمَّ أَفْقَتُ “Birkaç saniye bayıldım, sonra ayıldım.”
 أُرِقَ الزَّرْعُ “Ekin sarardı.” فُلِحَ الرَّجُلُ “Adam felç oldu.”

تُهِكَّ الرَّجُلُ “Adam bitkin düştü.” أُسْتَهَلَّ الْوَلَدُ “Çocuk doğarken ağladı” (Bolelli, 2013, s. 50).

Türkçede ise (-lar) çokluk eki ile kurulan cümleler; “Ağaçları budamışlar.” (Ağaçlar budanmış), “Defalarca zile bastılar.” (Zile basıldı) edilgen anlamı içinde barındırmaktadır (Sarı, 2021, s. 244). Ayrıca (kesik, pişik, yarık...) gibi ifadeler de edilgen yapıyla olmayıp (kesilmiş, pişirilmiş, yarılmış...) anlamını çağrıştıracak şekilde derin yapıda edilgen anlam taşımaktadır (Şen, 2015, s. 21).

Türkçede filleri edilgen çatılı yapan eklerin (-l-) ve (-n-) ekleri olduğu konusu ele alındı ancak, bu eklerle aynı zamanda dönüşlü fiiller de kurgulanmaktadır. Konumuz her ne kadar edilgen yapılar olsa ve başlık olarak konumuzun kapsamı dışında imiş gibi görünse de dönüşlü fiiller, ekleri, biçim benzerliği ve fonetik olarak edilgen yapıya benzerlik göstermektedir. Bu durum, “ikili çatı” olarak tanımlanıp ifade edilmiştir (Yılmaz, 2003, s. 252). Fonetik ve morfolojik (biçimsel) bir mecburiyetten kaynaklanan bu benzerlik, Türkçe öğrenen yabancı öğrenciler ya da Arapça öğrenen Türk öğrenciler tarafından herhangi bir terciğe, ya da ardıl veya simultane çeviri esnasında telaşla ve dikkatsizlik neticesinde karıştırılma ihtimali yüksektir ve bunun sonucu olarak hatalı bir kullanım ortaya çıkabilir. Bu açıdan bakıldığında, dönüşlü fiilleri kısaca ele almakta fayda olduğu düşünülmektedir.

Türkçe ve Arapçada Dönüslülük / Mutavaat Bildiren Fiiller

Dönüslü fiiller, öznenin yaptığı işte kendini kullanması veya kendini hedef alması durumunda fiile (-n) veya (-l) ekinin getirilmesi ile oluşturulur. Dönüslü fiiller, öznenin hem işe kendini kattığını hem de yaptığı işten etkilendiğini belirten fiillerdir. Türkçede dönüslülük ifade eden fiiller, aldıkları ekler bakımından biçim benzerliğinden dolayı edilgen yapı ile karıştırılma ihtimali çok yüksektir. Ayrıca, fiilin edilgen mi yoksa dönüşlü mü olduğu konusunda tereddüde düşülürse, öznenin belli olup olmadığına bakmak gerekir.

Örnekler:

Sabah erkenden yola koyulduk. (dönüslü) (kendi kendilerine yaptılar)
 Artan yemekler dolaba koyuldu. (edilgen)
 Ozan oyundan çekildi. (dönüslü) (Ozan kendini oyundan çekti)
 Ozan'ın dişi çekildi. (edilgen)

Arapçadaki dönüşlülük (mutavaat) ise büyük çoğunlukla mezid bablardan infi'al babı ile ifade edilmektedir. Mutavaat, nadiren diğer mezid bablarla da karşımıza çıkmakta ise de bu bablar mutavaat dışında başka anlamlar da barındırmaktadır.

Örnekler:

كُسِرَ الزُّجَاجُ	“Cam kırıldı.” (biri tarafından) (edilgen)
أَنْكَسَرَ الزُّجَاجُ	“Cam kendiliğinden kırıldı.” (dönüşlü)
كَسَرْتُ الزُّجَاجَ فَأَنْكَسَرَ	“Camı kırdım dolayısıyla cam kırıldı.”

Türkçe ve Arapçadaki Edilgen Yapıların Benzerlik ve Farklılık Gösteren Yönleri

Arapça ve Türkçe farklı dil ailelerine mensup iki ayrı dil olsalar da ulaşılan tarihi kaynaklardan anlaşıldığına göre her iki dilde de eski zamanlardan beri edilgen yapı kullanıldığı görülmektedir. Bu benzerlikler şöyle sıralanabilir:

1. Arapça ve Türkçede edilgen yapıların işlevsel özellikleri ve kullanım tercihleri büyük ölçüde benzerlik göstermekte, günlük kullanım dışında, şiir ve düz yazıda edebi ve sanatsal kaygılarla edilgen yapı kullanıldığı gözlenmektedir.
2. Her iki dilde de edilgen cümlede özne cümleden çıkarılarak, yapılan iş yani yüklem ön plana çıkarılmaktadır.
3. Her iki dilde de etken yapıdan edilgen yapıya dönüşüm gerçekleşirken cümle öğelerinin benzer değişimlere uğraması gözlemlenmektedir. Türkçedeki sözde özne ile Arapçadaki nâibu'l fâil, görev, işlev ve öznenin yerine geçmesi bakımından benzerlik göstermektedir. Türkçedeki edilgen yapıda olduğu gibi Arapça edilgen yapı cümlelerde de fail / özne cümleden çıkarıldığında, fiilden etkilenen nesne, failin / öznenin yerine geçerek onun i'rabını alır. Türkçedeki sözde öznenin Arapçadaki karşılığı “nâib-ul fâil”dir. Bu öge, her iki dilde de edilgen / meçhul yapıda karşımıza çıkmaktadır. Her iki dilde de etken / ma'lum cümledeki özne düşürüldükten sonra yerine sözde özne / nâibu'l fail, öznenin yerine geçer ve artık Türkçede özne ögesinin özelliklerini taşır, Arapçada ise fail hükümlerine (özelliklerine) tabi olur.
4. Her iki dilde de edilgen yapıların temel dinamiği, cümle içerisinde öznenin ifade edilmemesi olsa da; anlamı güçlendirmek, yapılan eylemin önemine vurgu yapmak gibi değişik amaçlarla “tarafından, ce-ca / من قبل, بيد ” gibi edatlarla eylemi yapan öznenin zikredildiği edilgen yapılar bir benzerlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu benzerliğin bahse konu dillerdeki edilgen yapıların öğrenilmesine olumlu yönde katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

5. Türkçedeki edilgen ortaç ile Arapçadaki ism-i mef'ullerin birbirine karşılık gelmesi her iki hedef dil öğrencileri için de kolay öğrenim açısından avantaj sağlamaktadır.
6. Edilgen yapılar her iki dilde de edilgenlik işlevleri dışında, isim olarak kullanılabilirler. Örneğin; Kutalmış, Satılmış gibi isimler Türkçede şahıslara verilen isimler olarak kullanılmakta iken Arapçada da , مَحْمُود , مَحْفُوظ , مَرْزُوق , مُحَمَّد gibi isimler aynı amaçla kullanılmaktadır (Çakmak, 2009, s. 73).
7. Her iki dilde de dönüşlü fiillerin mevcut olması bir benzerlik olarak karşımıza çıkmaktadır.
8. Türkçe ve Arapçada edilgen yapı tek bir formda (Türkçede fiile edilgenlik eki getirilmesi, Arapçada hareke değişimi) gerçekleşiyormuş gibi görünse de iki dilde de edilgen formdan farklı biçimlerde anlamsal olarak karşımıza çıkmakta ve çok boyutluluk göstermektedir. Başka bir deyişle, Arapça ve Türkçede edilgen anlam, değişik yapılarla karşımıza çıkabilmektedir. Arapçada أَكْرَمْتُ الَّذِي نَصِرَ "yardım edilene ikram ettim" edilgen formdaki cümleyi; أَكْرَمْتُ الْمَنْصُورَ şeklinde ism-i mevsul olarak yazmak ve ifade etmek mümkündür. Yine Arapçada temme + mastar (تَمَّ + مصدر الفعل) kalıbı biçimsel olarak edilgen olmasa da edilgen anlamıdır. Türkçede ise (-lar) çokluk eki ile kurulan cümleler; "Ağaçları budamışlar." (Ağaçlar budanmış) edilgen anlamı içinde barındırmaktadır. "Kesik, pişik, yarık..." gibi ifadeler de edilgen yapıyı olmayıp (kesilmiş, pişirilmiş, yarılmış...) anlamını çağrıştıracak şekilde derin yapıda edilgen anlamıdır.

Diğer taraftan, her iki dilin konuşucularının edilgen tercihleri konusunda benzerlik olduğu gözlemlense de netice itibariyle Türk ve Arap toplumu birbirinden farklı iki ayrı toplumdur. Bu yüzden farklı iki dili konuşan bu iki toplumun edilgen yapı kullanımlarında da işlevsel ve biçimsel farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıklar şu şekilde sıralanabilir:

1. Türkçede edilgenlik, etken fiile (-I-, -n-) ünsüzlerinin eklenmesi ile elde edilirken, Arapçada ise kelimenin çeşitli ünsüz harflerinin harekesi değiştirilmek (fonetik işaretleme) suretiyle elde edilmektedir.
2. Türkçede olmayıp Arapçada bulunan zamirler ile bu zamirlerin fiil çekimleri edilgen yapılarda da bir farklılık olarak karşımıza çıkmaktadır.
3. Arapçada fiile bitişen nesne konumundaki muttasıl zamirin edilgen yapıda nâibu'l fâile dönüştürülmesi, Türkçede mevcut olmayan bir kullanımdır.

أَكْرَمْتُكُمْ ← أَكْرَمْتُمْ ← أَكْرَمْتُكُمْ ← تُكْرَمُونَ

4. Türkçede dönüşlülük biçimsel olarak (-l) ve (-n) ekleri ile sağlanmakta ve öznenin yaptığı işten etkilenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Örnek: “Kız tarandı”, “Kaleci topa atıldı”, “Sümeyye övündü”. Ancak Arapçadaki dönüşlülük farklı mezid bablarla kendini göstermektedir:

- انهزم الكفارُ “Kafirler yenildi.” (İnfi’al babı)
- تكسّر الزجاجُ “Cam parçalandı.” (Tefe’ul “تَفَعَّلَ” babı).

Ayrıca Arapçada dönüşlülük öznenin yaptığı işten kendisinin etkilenmesinden başka farklı anlamlarla da karşımıza çıkabilmektedir:

- انكسر الزجاجُ “Cam kırıldı.” (kendiliğinden)
- فتحتُ البابَ فانفتحَ “Kapıyı açtım, o da açıldı.” (etki-tepki).
- هزم المسلمون الكفارَ “Müslümanlar kafirleri yendi.”
- هُزِمَ الكفارُ “Kafirler yenildi.” (fakat yenilgiyi kabul etmedi)
- انهزم الكفارُ “Kafirler yenildi.” (yenilgiyi kabul etti)

5. Türkçede biçim ve anlam itibari ile edilgen olan edilgen ortaç, Arapçadaki ism-i mef’ul kullanımına karşılık gelmektedir. Ancak İsm-i mef’uller biçim itibari ile olarak değil anlam itibari ile edilgendir. Örnek: (Yazılan مَكْتُوبٌ), (bilinen مَعْلُومٌ), (gönderilen مُرْسَلٌ), (yardım edilen مَنصُورٌ).

6. Arapçada edilgenleştirme kuralları büyük ölçüde belli bir sistematığe bağlanmış durumda iken, Türkçede edilgen fiilin hangi durumda ya da hangi fiillerde (-l) veya (-n) ekini alacağı kesin kurallarla belirlenmiş değildir.

7. Arapçada “تم + مصدر الفعل / temme + mastar” kalıbının edilgen yapı yerine kullanımı, Türkçede böyle bir kalıp kullanımı bulunmaması bakımından iki dil arasında farklılık arz etmektedir.

8. Türkçede edilgen yapılamayan ve hiçbir zaman edilgen kullanılan kelimeler mevcut iken Arapçada genellikle edilgen kullanılan kelimelerin varlığı iki dil arasında farklılık olarak ortaya çıkmaktadır.

9. Arapçadan farklı olarak Türkçe edilgen yapılarda istisnai kullanımlar mevcuttur. Örneğin “Anla-mak” kelimesinin edilgen formunun; “anlan-mak” ya da “anla-n-ıl-mak” olması gerekirken, bu kelimenin edilgen formunun kural dışı olarak “anla-ş-ıl-mak” olarak kullanılmakta olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu örnekte görüldüğü üzere; edilgen yapı elde etmek için -anla- kelimesine -l- edilgenlik ekinin yanı sıra, -ş- ünsüzü eklenmiştir (Lewis’den aktaran Şen ve Özgen, s. 252). Ayrıca, (Kitap masanın üzerine koyuldu > kondu > konuldu / söylenildi > söylendi) gibi örnekler de bu istisnai kullanımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karşılaşılması Muhtemel Güçlüklere Çözüm Önerileri

Bu çalışma sonucunda elde edilen veriler ışığında Arapça ve Türkçedeki edilgen yapıların öğrenilmesi ve öğretilmesi süreçlerinde karşılaşılması muhtemel güçlüklere giderilmesi için bazı çözüm önerileri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Her iki dildeki işlevsel ve biçimsel farklılıklar göz önünde bulundurulurken öğretim süreçlerinde yanlış aktarımların önüne geçilmesi konusunda dikkat edilmelidir.
 2. Her iki dilde de dönüşlü fiillerin mevcut olması bir benzerlik olarak karşıımıza çıksa da Türkçe dönüşlü yapıların Arapçaya tercümesi edilgen değil, ilgili mezid bab ile yapılmalıdır. Böyle bir durumda dikkat eksikliği sonucu çeviri esnasında dönüşlü fiillerin edilgen zannedilip karıştırılarak hatalı tercüme edilmesi ihtimali söz konusudur. Bu duruma dikkat edilmelidir.
 3. Anadili Arapça olup hedef dil olarak Türkçeyi öğrenenler, Türkçede edilgen yapı ile dönüşlü yapıyı birbirine karıştırabilir. Bu noktada, çatı belirlemede (-l, -n) eklerinin edilgenlik ve dönüşlülük işlevleri birbirinden ayırt edilip adlandırma ona göre yapılmalıdır.
 4. Türkçede biçimsel olarak edilgen yapılmayan (Ağaçları budamışlar, Defalarca zile bastılar, kesik, pişik, yarık) bazı ifadeler derin yapıda edilgen anlamı çağrıştırdıkları için Arapçaya edilgen yapılmış olarak tercüme edilmeleri uygun görülmektedir.
 5. Arapçadaki fiillerin eril/dişil ve ikil/çoğul çekimlerinin ve Türkçede olmayan Arapçada bulunan zamirler ile bu zamirlerin fiil çekimleri Türk öğrencilerin karşılaşılabileceği başka bir güçlüktür. İki dilin bu ayırt edici özelliğinden dolayı edilgen yapıların kullanımı ve fiil çekimleri farklılaşmaktadır. Bu durum önceden tespit edilerek, öğrencinin yanlış aktarım yapması engellenmelidir.
 6. Arapçada fiile bitişen nesne konumundaki muttasıl zaminin edilgen yapıda nâibu'l fâile dönüştürülmesi, Türkçede mevcut olmayan bir kullanımdır. Bu farklılık, Arapçayı hedef dil olarak öğrenen Türk öğrenciler için alışılmadık bir durum olup, muhtemel bir problem olarak görünmektedir. Bu zorluğun da aşağıdaki gibi örneklerin incelenmesine yeterince vakit ayrılarak, tekrar edilerek dile alışkanlık ve aşinalık oluşturulması suretiyle aşılabileceği öngörülmektedir;
- أَنْقَذْنَاكَ مِنَ الْغُرُقِ “Seni boğulmaktan biz kurtardık.”
 - أَنْقَذْتِ مِنَ الْغُرُقِ “Boğulmaktan kurtarıldın.”

- سَأَلَنِي الْمَدِيرُ “Müdür bana sordu.”
سُئِلْتُ “Bana soruldu.”
 - عَدَّبَهُمُ الْأَعْدَاءُ فِي الْحَرْبِ “Düşmanlar savaşta onlara işkence etti.”
عُدُّوا فِي الْحَرْبِ “Savaşta onlara işkence edildi.”
 - مَاذَا أَجَبْتُكُمْ ؟ “Size ne cevap verdi?” > “مَاذَا أُجِبْتُمْ ؟” “Size ne cevap verildi?”
7. Türkçede dönüşlülük biçimsel olarak (-l) ve (-n) ekleri ile sağlanmakta ve öznenin yaptığı işten etkilenmesi olarak karşımıza çıkmakta iken, Arapçadaki dönüşlülük انْهَزَمَ الْكُفَّارُ “Kâfirler yenildi.” (İnfi’al babı), تَكَسَّرَ الرَّجُلُ “Cam parçalandı.” (Tefe”ul “تَفَعَّلَ” babı) gibi çeşitli mezid bablarla kendini göstermektedir. Ayrıca Arapçada dönüşlülük öznenin yaptığı işten kendisinin etkilenmesinden farklı olarak كَانَتْ الْبَابُ فَانْفَتَحَ “Kapıyı açtım, o da açıldı.” (etki-tepki), انْهَزَمَ الْكُفَّارُ “Kâfirler yenildi.” (fakat yenilgiyi kabul etmedi), انْهَزَمَ الْكُفَّارُ “Kâfirler yenildi.” (yenilgiyi kabul etti) gibi farklı anlamlarla da karşımıza çıkabilmektedir. Bu tür kullanımlardaki öğretim ve tercüme süreçlerinde dikkatli olunmalıdır.
8. Türkçedeki “kendiliğinden oluş bildiren edilgen yapılar” ilk bakışta dikkatlerden kaçarak Arapçaya edilgen olarak çevrilebilir. Ancak bu yapıların, uygun bir mutavaat babıyla Arapçaya tercümeleri daha uygun olacağı düşünülmektedir. Örneğin; “Yer yar-ıl-sa o an yerin dibine girecektim.” cümlesindeki “yarılmak” شُقِّتْ yerine انْشَقَّتْ olarak, “Araç devrildi” ifadesi انْقَلَبَتِ السيارةُ yerine قَلِبَتِ السيارةُ şeklinde çevrilmelidir.
9. Arapçada “ مصدر الفعل + تَمَّ / temme + mastar ” kalıbının edilgen yapı yerine kullanımı, Türkçede böyle bir kullanımın bulunmaması iki dil arasında farklılık arz etmektedir. Ancak bu kalıbın iki dil arasındaki öğrenmeyi zorlaştırmak yerine Arapçayı hedef dil olarak öğrenenlerin kendilerine karmaşık gelen bazı fiillerde (mezid fiiller gibi) edilgen cümle kurmalarını kolaylaştıracığı öngörülmektedir.
10. Arapçada edilgenleştirme kuralları büyük ölçüde belli bir sistematığe bağlanmış durumda iken, Türkçede edilgen fiilin hangi durumda ya da hangi fiillerde (-l) veya (-n) ekini alacağı kesin kurallarla belirlenmiş değildir. Edilgen fiil her zaman (-l) veya (-n) eklerinden yalnız biri ile yapılmaz, bazen ikisi birden tercih edilebilir. Bu durumlar önceden tespit edilip, öğrenme öğretme süreçlerinde dikkatli olunmalıdır.
11. Türkçedeki edilgen yapılarda bulunan istisnai kullanımlardan kaynaklanan farklılıkların, karşılaşılabilecek başka bir güçlük olması ön görülmektedir. Bu istisnalardan kaynaklanan güçlüklerin çözümü hedef

dile aşinalık kazanmakla mümkün olmaktadır. Örneğin; “Kitap masanın üzerine koyuldu” yerine (konuldu), “söylenildi” yerine “söylendi” ve “anlanmak” yerine “anlaşılmaq” gibi ifadelerin öğrenilmesi zamanla dile olan aşinalığın artmasıyla gerçekleşecektir.

Sonuç

Hedef dil öğrenimi sürecinde bireyin anadil ile hedef dil arasında bilinçli ya da bilinçsiz olarak bağ kurması kaçınılmaz bir zihinsel süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu avantaja dönüştürmek ise karşıtsal çözümleme ile mümkündür. Bu karşılaştırma sayesinde iki dil arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilerek, benzerlikler sayesinde öğrenim süreci hızlandırılırken, farklılıklar ile de hedef dil edinimindeki muhtemel güçlüklerle çözüm önerileri getirilebilir.

Bu bağlamda, Türkçe ve Arapça dilbilgisi alanında yapılmış araştırmalardan yararlanılarak her iki dilin edilgen yapılarının incelendiği bu çalışmada iki dil arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Benzerliklerin dil öğrenimi açısından avantaj sağladığı, farklılıkların ise güçlüklerle sebep olduğu düşünülebilir, ancak bu araştırma neticesinde:

(i) Arapçanın yapısal özellikleri sayesinde güçlük gibi görünen farklılıkların, bazı durumlarda kolaylığa dönüştüğü,

(ii) Arapça ve Türkçede edilgen yapıların işlevsel özellikleri ve kullanım tercihlerinin büyük ölçüde benzerlik gösterip, her iki dilde de günlük kullanım dışında, şiir ve düz yazıda edebi ve sanatsal kaygılarla edilgen yapı kullanıldığı,

(iii) etken yapıdan edilgen yapıya dönüşüm gerçekleşirken cümle öğelerinin benzer değişimlere uğradığı (özne-nesne, sözde özne - naibu'l fail, tarafından -ce, -ca من قبل edatları ile özneli edilgen yapılar bulunması),

(iv) her iki dilde de dönüşlü yapıların var olduğu ancak Türkçedeki edilgen yapının dönüşlülük ile karıştırılma ihtimalinin yüksek olduğu,

(v) her iki dilde de edilgen yapının edilgen formdan farklı biçimlerde anlamsal olarak karşımıza çıktığı ve çok boyutluluk gösterdiği,

(vi) Türkçede edilgenliğin kelimeye gelen ekler ile, Arapçada ise hareke değişikliği (fonetik işaretleme) suretiyle elde edildiği,

(vii) Arapçada edilgenleştirme kuralları büyük ölçüde belli bir sistematığa bağlanmış durumda iken, Türkçede edilgen fiilin hangi durumda ya da hangi fiillerde (-l) veya (-n) ekini alacağı kesin kurallarla belirlenmemiş olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Diğer taraftan, bu çalışma neticesinde elde edilen verilerden hareketle;

(I) bir kılavuz olarak öncelikle öğreticinin her iki dilin dilbilgisi kurallarına hâkim olması,

(II) öğreticinin karşıtsal çözümleme yöntemi doğrultusunda ders planı ve öğretim materyalleri hazırlaması,

(III) öğreticinin öğretim işlemine anadilde ve hedef dilde bulunan benzer yapılarla başlaması,

(IV) her iki dilin edilgen yapılarının öğretiminde karşılaşılan güçlüklerle ilgili alıştıırma yapma konusunda yoğunlaşılması,

(V) anadilden amaç dile veya amaç dilden anadile zaman zaman çeviri yapılmasının yararlı olacağı düşünölmektedir.

Ayrıca yeni bir dilin şifrelerini çözmedeki en önemli anahtar, hedef dile yeterince maruz kalma durumudur. Bu durumun ise ilgili gramer konularına, kelimelere ve kalıplara yeterince vakit ayırıp devamlılık içeren bir disiplinle çalışarak ve yeterince alıştıırma yaparak gerçekleştiği aklıdan çıkarılmamalıdır. Böylece hedef dile ait bu yeni girdilerin pekiştirilmiş bir hâlde uzun süre zihinde kalması sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Bolelli, N. (2013). Arap dilini anlama ekseninde meçhul fiillerin yeri ve değerlendirilmesi. *Şarkiyat Mecmuası*, 22(1), 37-75.
- Çakmak, N. (2019). *Türkçe ve Arapçada sıfat - fiiller karşıtsal bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- el-Galâyîni, M. (2010). *Câmiu'd-durûsi'l-arabiyye müzeyyelen bibahseyi'l-beleğati ve'l-arud*. Şam: Müessesetu'r-Risâle Nâşirun.
- Ertürk, Z., & Şaban, İ. (2021). Günümüz Türkçesinde Arapça ve karşıtsal çözümleme. *Doğu Araştırmaları*, 2(24), 10-30. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/doguedebiyati/issue/67820/1026211>
- Eş-Şeva, A. (2007). ed-*Dirâsâtu'l-lugaviyye 2, el-fi'lu'l-mebniyyu li'l-mechul fi'l-luğati'l-arabiyye*. Şam: Mektebetu Lisani'l-Arab.
- Hengirmen, M. (2007). *Türkçe dilbilgisi*. Ankara: Engin, <https://www.scribd.com/document/518068571/Turkce-Temel-Dilbilgisi-by-Mehmed-HENG%C4%B0RMEN-Z-lib-org>.
- Karataş, Y. (2013). İşlevleri açısından Arapçada edilgen yapı. *Ekev Akademi Dergisi*, 17(55), 275-287.
- Sarı, İ. (2021). Örtük edilgenlik işaretleyicisi olarak –lar. *Hacettepe Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Güz (35), 237-250
- Sebzecioğlu, T. (2008). *Türkçede edilgenlik*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şen, E., & Özgen, M. (2016). Türkçede edilgen çatı: bilişsel yaklaşım çerçevesinde işe-dayalı öğretim materyali önerisi. *International Journal of Language*, 4(2), 247-270
- Şen, N. (2015). *Türkçede ortaç içeren tümcelerın yapısal ve anlamsal açıdan İngilizce ile karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yılmaz, E. (2003). Türkiye Türkçesinde ikili çatı sorunu ve bunun öğretimi ile ilgili meseleler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 49(2001), 250-289.
- Yılmaz, E. (2003). Türkiye Türkçesinde ikili çatı sorunu ve bunun öğretimi ile ilgili meseleler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 49(2001), 250-289
- Yücel, F.; & Erişek, Ö. (2003). Karşılaştırmalı dilbilim ve yabancı dil dersi. *A.Ü. Tömer Dil Dergisi*, 0(118), 30-33.

